

Білоцерківський О.Б. (Україна, НТУ «ХП», кафедра менеджменту зовнішньоекономічної діяльності та фінансів)

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ЯК УМОВА СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ КАФЕДРИ ВНЗ

Постановка проблеми: В умовах переходу освітньої діяльності до ринку відносини змагальності, що були характерні для планової економіки, змінюються на відносини конкуренції, особливо між вищими навчальними закладами (ВНЗ). Це змушує ВНЗ розвивати матеріально-технічну базу, поліпшувати якість викладання, що мобілізує заклад у ринкових умовах. Оскільки більшість населення прагне отримати вищу освіту, тому перед ним стає жорсткий відбір освітніх закладів, які прагнуть працювати на ринку, що, в свою чергу, призвело до появи конкуренції між ВНЗ. За таких умов все більше уваги необхідно приділяти забезпеченню конкурентоспроможності діяльності ВНЗ, зокрема його структурного підрозділу – кафедри, використовуючи відповідні стратегії до чинників, які мають пряму залежність до підвищення конкурентоспроможності. А це, у свою чергу, визначає необхідність даного дослідження, яке спрямоване на визначення тих стратегій, які забезпечують формування і підвищення конкурентоспроможності.

Виклад основного матеріалу: Конкурентоспроможність кафедри напряму залежить від конкурентоспроможності ВНЗ в цілому, тому розглянемо різні підходи до визначення поняття «конкурентоспроможність ВНЗ». Як показує аналіз літературних джерел, немає єдиного визначення поняттю «конкурентоспроможність ВНЗ», тому визначення цього терміну має важливе значення щодо отримання наукової точки зору та практичного результату.

Так, Н.І. Пащенко визначив конкурентоспроможність ВНЗ як потенційні можливості з надання відповідного рівня освітніх послуг, що задовольняють потреби суспільства при підготовці висококваліфікованих спеціалістів, а також необхідність розробки, створення та реалізацію науково-методичної та науково-технічної продукції як на сучасному етапі, так і в майбутньому [1, с. 89]. Дане визначення спрямоване на перевагу соціальних інтересів, але не розкриває потенціал самого ВНЗ. Надання освітніх послуг не визначає достатній рівень конкурентоспроможності вузу та здатності протистояти реальним конкурентам на ринку освіти.

За визначенням І.Б. Романової «конкурентоспроможність – це властивість ВНЗ, яка визначає долю релевантного ринку освітніх послуг, що належать даному вузу, та можливість протистояти перерозподілу ринка на користь інших суб'єктів» [2, с. 61]. Недосконалість цього

визначення залежить від показника економічної діяльності ВНЗ, що відображає його дійсний та перспективний стан на деяких сегментах ринку.

Р.О. Фатхутдінов відзначив, що конкурентоспроможність ВНЗ – це: «...1) підготовка спеціалістів, які в змозі вести конкуренту боротьбу на внутрішньому та зовнішньому ринку праці; 2) спроможність розробляти конкурентні інновації в області освіти; 3) вміння вести ефективну політику в усіх сферах своєї діяльності» [3, с. 37].

Найбільш повне визначення поняттю «конкурентоспроможність ВНЗ» дають В.А. Лазарев і С.А. Мохначев, які пропонують його розглядати як комплексну характеристику вузу за певний період часу в умовах конкретного ринку, що відображає перевагу перед конкурентами по ряду визначальних показників – фінансово-економічних, маркетингових, матеріально-технічних, кадрових і соціально-політичних, а також здатність вузу до безкризового функціонування і своєчасної адаптації до умов зовнішнього середовища, що змінюються [4, с. 71].

Фактор конкурентоспроможності – це безпосередня причина, наявність якої необхідна та достатня для зміни одного або декількох показників конкурентоспроможності. Аналіз причин зниження значення окремих показників конкурентоспроможності учбових підрозділів вузу і встановлення факторів, які підвищують конкурентоспроможність, що називається факторним аналізом, – це важливий аспект діяльності суб'єктів оцінки конкурентоспроможності: країни, галузі, вузу [5, с. 164].

Існує безліч класифікацій факторів конкурентоспроможності. На думку В. Петрова, конкурентоспроможність формується в умовах внутрішнього середовища (у вузі) і зовнішнього середовища - галузі, країни, світового ринку і виділяє наступні чинники [6]:

- мікрофактори - чинники, що впливають на рівні вузу;
- мезофактори - чинники, що впливають на рівні галузі (регіону);
- макрофактори - чинники, що впливають на рівні країни, світового ринку.

Для конкурентоспроможності вузу в цілому доцільно виділяти як внутрішні, так і зовнішні фактори, а для учбового підрозділу - внутрішні фактори. З проведеного аналізу факторів конкурентоспроможності можна зробити висновок про можливість застосування класифікації факторів за сферою дії: мікрофактори, мезофактори та макрофактори. У випадку кафедри розглядаються мікрофактори - чинники, що впливають на рівні ВНЗ, оскільки об'єктом конкурентоспроможності є учбовий структурний підрозділ ВНЗ - кафедра, тобто мікрофактори - це причини, пов'язані з діяльністю кафедри з виробництва та надання освітніх послуг. З аналізу літературних джерел можна виділити окремі фактори,

які можна використовувати при оцінюванні конкурентоспроможності кафедри [5]:

- корисність (якість освітніх послуг);
- маркетингові чинники, що характеризують ефективність пропозиції;
- відношення споживача до освітньої послуги.

На мою думку, конкурентоспроможність кафедри – це її комплексна характеристика за певний період часу в умовах конкретного ринку, що відображає: а) перевагу над кафедрами-конкурентами за якістю освітніх послуг, що надаються; б) здатність успішно реалізовувати існуючі та впроваджувати нові інноваційні освітні програми, здійснювати науково-технічну діяльність та надавати консалтингові послуги.

Висновки: 1. Досліджено різні підходи до визначення понять: «конкурентоспроможність ВНЗ». На підставі проведеного аналізу запропоновано власне визначення поняття «конкурентоспроможність кафедри». 2. Розглянуто різні класифікації факторів конкурентоспроможності ВНЗ та виділено окремі фактори, які можна використовувати при оцінюванні конкурентоспроможності кафедри [5]: 1) корисність (якість освітніх послуг); 2) маркетингові чинники, що характеризують ефективність пропозиції; 3) відношення споживача до освітньої послуги.

Цитована література:

1. Пашенко Н.И. Конкурентоспособность вузов и стратегии их деятельности в условиях региональной конкуренции: дис. ... канд. экон. наук / Н.И. Пашенко. Уфа, 1999. – 191 с.
2. Романова И.Б. Управление конкурентоспособностью высшего учебного заведения. - Ульяновск: Средневолжский научный центр, 2005. - С. 61.
3. Фатхутдинов Р.А. Управление конкурентоспособностью ВУЗа // Высшее образование в России. – 2006, №9. - С. 37.
4. Лазарев В.А., Мохначев С.А. Конкурентоспособность ВУЗа как объект управления. - Екатеринбург: Пригородные вести, 2003. - С. 71.
5. Стригунова М.Н. Исследование и анализ факторов и показателей конкурентоспособности учебных подразделений ВУЗа // Збірник наукових праць СНУЯЕтаП. – Севастополь: СНУЯЕтаП, 2011. – с. 162-170.
6. Петров В. Конкурентоспособность. Анализ факторов, показателей и критериев, определяющих успех субъектов рынка в конкурентной борьбе на различных уровнях экономической деятельности (микро, мезо, макро, глобальном) / В. Петров // Риск. – 1999. – № 4. – С. 4 - 11.